

Literatuur

HymenoBiblio 2019

Jan Smit & Erik van der Spek

Een globaal overzicht van literatuur over hymenoptera, verschenen in het afgelopen jaar (2019). De lijst bevat literatuur uit het buitenland en uit Nederland. Wanneer er een determinatietabel in de publicatie opgenomen is, staat er achter: ##. Met dank aan Theo Peeters voor het aanvullen van de lijst.

- Adrichem, M. van, 2019, Waarnemingen aan *Epysiron rufipes* in 2017 en 2018. - HymenoVaria 19: 80-82.
- Akker, W., van den, 2019. Bijen en wespen. - Informatie 81, 24 p.
- Alaux, C., Y. Le Conte & A. Decourtye, 2019. Pitting wild bees against managed honey bees in their native range, a losing strategy for the conservation of honey bee biodiversity. - *Frontiers in Ecology and Evolution* 7 (Article 60): 1-4.
- Archer, M., 2019. The Dryinidae, Embolemidae and Bethyridae - Part 3. Key to the genera, - BWARS Newsletter, spring 2019: 28-30. ##
- Asselman, E., 2019. Naar een integrale bestuiving en meer biodiversiteit in de teelt van appel en peer. - *Uitg. K. Justaert*, 146 p.
- Belgers, D. & I. Roessink, 2019. Heeft een bijenhotel onderhoud nodig? - *Bijenhulpdesk* 2019-5: 12 pp.
- Bertrand, C., P.W. Eckerter, L. Ammann, M.H. Entling, E. Gobet, F. Herzog, L. Mestre, W. Tinner & M. Albrecht, 2019. Seasonal shifts and complementary use of pollen sources by two bees, a lacewing and a ladybeetle species in European agricultural landscapes. - *Journal of Applied Ecology* 56: 2431-2442.
- Bodengraven, P. van, 2019. Wat zoekt daar in het struikgewas?. - *Natura* 116(2): 18-19.
- Bossert, S., E.A. Murray, E.A.B. Almeida, S.G. Brady, B.B. Blaimer & B.N. Danforth, 2019. Combining transcriptomes and ultraconserved elements to illuminate the phylogeny of Apidae. - *Molecular Phylogenetics and Evolution* 130: 121-131.
- Breugel, P. van, 2019. *Anthophora furcata* weggepest. - HymenoVaria 18: 16.
- Breugel, P. van, 2019. Basisgids Wilde bijen. - KNNV Uitgeverij, 176 p.
- Breugel, P. van, L. Calle, E. Drukker, T. Fernhout, K. Goudsmits, P. Kuijken, P. Megens, H. Nieuwenhuijsen, J. de Rond, J. Silber, J. Smit, E. v.d. Spek & A. de Wilde, 2019. Leuke waarnemingen 2018. - HymenoVaria 18: 10-13.
- Bruijn, H. de, 2019. In de nesten van de satermier. - *Natura* 116 (1): 14-16.
- Bunker, S., 2019. The asian hornet handbook. - Psocid Press, 156 p.
- Byrne, F. & J. Barco-Trillo, 2019. The effect of management practices on bumblebee densities in hedgerow and grassland habitats. - *Basic and Applied Ecology* 35: 28-33.
- Calle, L., 2019. Monitoring van bestuivers op fruit in Zeeland. - HymenoVaria 18: 17-22
- Cameron, S.A., S.A. Corbet & J.B. Whitfield, 2019. Bumble bees (Hymenoptera: Apidae: *Bombus terrestris*) collecting honeydew from the giant willow aphid (Hemiptera: Aphididae). - *Journal of Hymenoptera Research* 68: 75-83.
- Carvalho, L.G., J.C. Biesmeijer, M. Franzén, J. Aguirre-Gutiérrez, L. A. Garibaldi, A. Helm, D. Michez, J. Pöry, M. Reemer, O. Schweiger, L. v.d. Berg, M.F. Wallis de Vries & W.E. Kunin, 2019. Soil eutrophication shaped the composition of pollinator assemblages during the past century. - *Ecography* 41: 1-13.
- Castle, D. & I. Grass, 2019. Fruit quantity and quality of strawberries benefit from enhanced pollinator abundance at hedgerows in agricultural landscapes. - *Agriculture, Ecosystems & Environment* 275: 14-22.
- Collado, M.A., D. Sol & I. Bartomeus, 2019. Bees use anthropogenic habitats despite strong natural habitat preferences. - *Diversity and Distributions* 2019: 1-12.
- D'Haeseleer, J., 2019. Nieuwe Nederlandse namen voor Belgische bijensoorten. - HymenoVaria 18: 33-35.
- D'Haeseleer, J., 2019. Reactie op nieuwe Nederlandses namen voor Belgische bijensoorten. - HymenoVaria 19: 93-94.
- Diemen, A. van, 2019. Wespen en raamval. - HymenoVaria 18: 32.
- Donkersley, P., 2019. Trees for bees. - *Agriculture, Ecosystems and Environment* 270/271: 79-83.
- Dooren, T.J.M. van, 2019. Assessing species richness trends: Declines of bees and bumblebees in the Netherlands since 1945. - *Ecology and Evolution* 00:1-13.
- Drossart, M., P. Rasmont, P. Vanormelingen, M. Dufrière, M. Folschweiler, A. Pauly, N.J. Vereecken, S. Vray, E. Zambra, J. D'Haeseleer & D. Michez, 2019. Belgian red list of bees. - *Université de Mons*, 141 p.
- Early, J., 2019. *Gorytes laticinctus*, Richards 1980, the potted history of a seemingly flourishing species. - BWARS newsletter autumn 2019: 34-37.
- Early, J., 2019. Classic opportunism: *Megachile willughbiella* (Kirby, 1802): iso Perkins: 1925 nesting in grow bags. - BWARS Newsletter, spring 2019: 10-11.
- Early, J., 2019. *Rhopalum clavipes* (Linnaeus, 1758): iso. Richards: 1980 making the most of a bamboo cane. - BWARS Newsletter, spring 2019: 4-9.
- Edwards, M., 2019. Do we know what may be happening to the distribution of our social wasp species?. - BWARS Newsletter, spring 2019: 12-25.
- Faasen, T., I. Raemakers & R. Ketelaar, 2019. Ongewervelde fauna Wijffelterbroek. Nulmeting vóór vernatting. - *Rapport Ecologica*, 53 pp. + bijlage.
- Fijnen, T.P.M., J.A. Scheper, B. Boekelo, I. Raemakers & D. Kleijn, 2019. Effects of landscape complexity on pollinators are moderated by pollinators' association with mass-flowering crops. - *Proc. R. Soc. B*. 28620190387 <http://doi.org/10.1098/rspb.2019.0387>.

- Franklin, E.L. & N.E. Raine, 2019. Moving beyond honeybee-centric pesticide risk assessments to protect all pollinators. - *Nature Ecology & Evolution*, doi.org/10.1038/s41559-019-0987-y
- Gonzalez, V.H., G.T. Gustafson & M.S. Engel, 2019. Morphological phylogeny of Megachilini and the evolution of leaf-cutter behavior in bees (Hymenoptera: Megachilidae). - *Journal of Melittology* 85: 1-123.
- Grab, H., J. Brokaw, E. Anderson, L. Gedlinske, J. Gibbs, J. Wilson, G. Loeb, R. Isaacs & K. Poveda, 2019. Habitat enhancements rescue bee body size from the negative effects of landscape simplification. - *Journal of Applied Ecology* 56: 2144-2154.
- Gueuning, M., D. Ganser, S. Blaser, M. Albrecht, E. Knop, C. Praz & J.E. Frey, 2019. Evaluating next-generation sequencing (NGS) methods for routine monitoring of wild bees: Metabarcoding, mitogenomics or NGS barcoding. - *Molecular ecology resources* 19: 847-862.
- Heitmans, W.R.B., 2019. Genitaak wrijven bij de kale baardspinnendoder. - *HymenoVaria* 19: 77-79.
- Helmer, J., 2019. Steilrandgroefbij wacht duizend jaar op bronstige stier. - *ARK Natuurontwikkeling* 1-5.
- Hoekstra, P., 2019. Boekbespreking: Ichneumonid wasps. - *HymenoVaria* 19: 103-104.
- Jacquemyn, H., N.I. Kilimba, L. Wilberts, T. Goelen, F. Van Weverberg & B. Lievens, 2019. Insectendiversiteit in bloemrijke akkerranden. Laatste strohalm voor nuttige insecten of een vrijhaven voor pestsoorten? - *Natuur.focus* 18 (3): 96-103.
- Kendall, L.K., R. Rader, V. Gagic, D.P. Cariveau, M. Albrecht, K.C.R. Baldock, B.M. Freitas, M. Hall, A. Holzschuh, F.P. Molina, J.M. Morten, J.S. Pereira, Z.M. Portman, S.P.M. Roberts, J. Rodriguez, L. Russo, L. Sutter, N.J. Vereecken & I. Bartomeus, 2019. Pollinator size and its consequences: Robust estimates of body size in pollinating insects. - *Ecology and Evolution* 2019: 1-13.
- Klein, W., 2019. De Nederlandse graafwespen - stand van zaken. - *HymenoVaria* 18: 28-30.
- Knapp, J.L., M.A. Becher, C.C. Rankin, G. Twiston-Davies & J.L. Osborne, 2019. *Bombus terrestris* in a mass-flowering pollinator-dependent crop: A mutualistic relationship? - *Ecology and Evolution* 9(1): 609-618.
- Koel, H., 2019. Wolven op Texel. - *HymenoVaria* 18: 26-27.
- Konigslow, V. von, A.-M. Klein, M. Staab & G. Pufal, 2019. Benchmarking nesting aids for cavity-nesting bees and wasps. - *Biodiversity and Conservation* https://doi.org/10.1007/s10531-019-01853-1
- Kos, M & N. Dekker, 2019. Nestverdediging bij de moshommel. - *HymenoVaria* 19: 89-92.
- Kos, M., 2019. Heidehommel houdt stand in Overijssel. - *HymenoVaria* 19: 85-89.
- Kratschmer, S., B. Pachinger, M. Schwantzer, D. Paredes, G. Guzman, J.A. Gomez, J.A. Entrenas, M. Guernion, F. Burel, A. Nicolai, A. Fertil, D. Popescu, L. Macavei, A. Hoble, C. Bunea, M. Kriebbaum, J.G. Zaller & S. Winter, 2019. Response of wild bee diversity, abundance, and functional traits to vineyard inter-row management intensity and landscape diversity across Europe. - *Ecology and Evolution* 2019: 1-13.
- Lande, C., S. Rao, J.T. Morré, G. Galindo, J. Kirby, P.N. Reardon, G. Bobe & J.F. Stevens, 2019. Linden (*Tilia cordata*) associated bumble bee mortality: metabolomic analysis of nectar and bee muscle. - *PLoS ONE* 14 (7): e0218506.
- Lhomme, P. & H.M. Hines, 2019. Ecology and evolution of cuckoo bumble bees. - *Annals of the Entomological Society of America* 112 (3): 122-140, doi: 10.1093/aesa/say031
- Liroy, S., A. Manino, M. Porporato, D. Laurino, A. Romano, M. Capello & S. Bertolino, 2019. Establishing surveillance areas for tackling the invasion of *Vespa velutina* in outbreaks and over the border of its expanding range. - *NeoBiota* 46: 51-69.
- Litman, J.R., 2019. Under the radar: detection avoidance in brood parasitic bees. - *Philosophical Transactions Royal Society B* 374: 20180196, http://dx.doi.org/10.1098/rstb.2018.0196
- Losapio, G., M.A. Fortuna, J. Bascompte, B. Schmid, R. Michalet, R. Neumeier, L. Castro, P. Cerretti, C. Germann, J.-P. Haenni, S. Klopstein, F.J. Ortiz-Sanchez, A.C. Pont, P. Rousse, J. Schmid, D. Sommaggio & C. Schöb, 2019. Plant interactions shape pollination networks via nonadditive effects. - *Ecology* 100(3): 1-9.
- Maher, S., F. Manco & T.C. Ings, 2019. Using citizen science to examine the nesting ecology of ground-nesting bees. - *Ecosphere* 10(10): 1-13.
- Manley, R., B. Temperton, T. Doyle, D. Gates, S. Hedges, M. Boots & L. Wilfert, 2019. Knock-on community impacts of a novel vector: spillover of emerging DWV-B from Varroa-infested honeybees to wild bumblebees. - *Ecology Letters*, doi: 10.1111/ele.13323.
- Martin, S.J. & L.E. Brettell, 2019. Deformed Wing Virus in Honeybees and Other Insects. - *Annu Rev. Virol.* 6(1): 49-69.
- Michez, D., P. Rasmont, M. Terzo & N. Vereecken, 2019. Bees of Europe. - NAP Editions, 547 p. ##
- Müller, U., D.P. McMahon & J. Rolff, 2019. Exposure of the wild bee *Osmia bicornis* to the honey bee pathogen *Nosema ceranae*. - *Agricultural and Forest Entomology* 21: 363-371.
- Nieuwenhuijsen, H., 2019. Boekbespreking: The bees of the British isles. - *HymenoVaria* 18: 37-38.
- Nieuwenhuijsen, H., 2019. Uitgelezen: Die Wildbienen Deutschlands. - *Entomologische Berichten* 79(1): 34-35.
- Noordijk, J. & A.J. van Loon, 2019. Mieren van Nationaal Park Hollandse Duinen (Hymenoptera: Formicidae). - *Entomologische Berichten* 79(4): 118-122.
- Noordijk, J. & M. de Winkel, 2019. Vijf nesten van de gewone reuzenmier in Nederland (Hymenoptera: Formicidae: *Camponotus ligniperda*). - *Entomologische Berichten* 79(3): 86-93.
- Noordijk, J., M.C. de Haas & J. Groothuis, 2019. Een nieuwe mierengastheer van de ectoparasitaire schimmel *Aegeritella tuberculata*. - *Entomologische Berichten* 79(3): 108.
- Onuferko, T.M., P. Bogusch, R.R. Ferrari & L. Packer, 2019. Phylogeny and biogeography of the cleptoparasitic bee genus *Epeolus* (Hymenoptera: Apidae) and cophylogenetic analysis with its host bee genus *Colletes* (Hymenoptera: Colletidae). - *Molecular Phylogenetics and Evolution* 141, 14 p.
- Pauly, A., G. Noël, G. Sonet, D.G. Notton & J.-L. Boevé, 2019. Integrative taxonomy resuscitates two species in the *Lasioglossum villosulum* complex (Kirby, 1802)

- (Hymenoptera: Apoidea: Halictidae). - European Journal of Taxonomy 541: 1-43.
- Peeters, T, W. Klein, J. Smit & E. van der Spek, 2019. Verslag 13e Hymenopterologen Tagung in Stuttgart, 20-21 oktober 2018. - HymenoVaria 18: 45-49.
- Peeters, T., 2019. Boekbespreking: De verborgen wereld van de Strabrechtse Heide. - HymenoVaria 18: 41-42.
- Peeters, T., 2019. Gestylpiseerde grijze zandbijen en andere bijenparasieten: 85-94. In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep. Verslag 2018, 24e onderzoeksjaar. - TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 196 pp.
- Peeters, T., 2019. Portret van een spinnendoderman. - HymenoVaria 19: 70-74.
- Peeters, T., 2019. Veldobservaties: Honingbijen bezoeken pijpenstrootje. - HymenoVaria 19: 99-100.
- Peeters, T., 2019. De Europese kaakwesp *Pseudognathos habnii* in Nederland (Hymenoptera: Trigonalidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 52: 59-72.
- Peeters, T., W. Klein & A. van Eck, 2019. Een dagje KBIN te Brussel. - HymenoVaria 18: 54-56.
- Peeters, T.M.J., R. Felix, R. Ketelaar & B. Horvers, 2019. Neuswespen (Diapriidae) in De Kaaistoep 3. *Coptera inaequalifrons* nieuw voor Nederland: 69-74. In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep. Verslag 2018, 24e onderzoeksjaar. - TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 196 pp.
- Phillips, B.B., K.J. Gaston, J.M. Bullock & J.L. Osborne, 2019. Road verges support pollinators in agricultural landscapes, but are diminished by heavy traffic and summer cutting. - Journal of Applied Ecology : 2019: 00: 1-12.
- Portman, Z.M., M.C. Orr & T. Griswold, 2019. A review and updated classification of pollen gathering behavior in bees (Hymenoptera, Apoidea). - Journal of Hymenoptera Research 71: 171-208.
- Proesmans, W., 2019. Bijeninventarisatie wilde bijen in de Westhoek en advies voor beheer. - Mechelen, Rapport Natuurpunt Studie 2019/22.
- Proesmans, W., G. Smagghe, I. Meeus & D. bonte. 2019. The effect of mass-flowering orchards and semi-natural habitat on bumblebee colony performance. - Landscape Ecology 34: 1033-1044.
- Raad, H., 2019. Kunstwerkjes van een spinnendoder. - Natura 2019(1): 23.
- Reder, G., 2019. Eine beachtenswerte Brutstätte der Tönchenwegwespe - *Auplopus carbonarius* (SCOPOLI, 1763) - (Hymenoptera: Pompilidae, Vespidae). - Fauna Flora Rheinland-Pfalz 14(1): 185-188.
- Reder, G., 2019. Die Faltenwespe *Polistes dominula* (Christ) als Räuber der Beute der Radnetzspinne *Argiope bruennichi* (Scopoli) (Hymenoptera: Vespidae; Arachnida: Araneidae). - Fauna Flora Rheinland-Pfalz 14(1): 279-282.
- Reemer, M., 2019. Onverwachte eerste vondst van de roestige zandbij *Andrena rufula* in Nederland (Hymenoptera: Apoidea: Andrenidae). - Entomologische Berichenn Amsterdam 79(4): 123-129.
- Reemer, M., 2019. Correcties op de Veldgids bijen voor Nederland en Vlaanderen. - HymenoVaria 18: 39-40.
- Reemer, M. & A. de Groot, 2019. Nulmetingsplan Nationale Bijenstrategie. - EIS, 16 p.
- Reenen, K. van, 2019. Hoornaar is terug van weggeweest. - Reformatorisch Dagblad 9-10-2019: 4.
- Requier, F., L. Garnery, P.L. Kohl, H.K. Njovu, C.W.W. Pirk, R.M. Crewe & I. Steffan-Dewenter, 2019. The conservation of native honey bees is crucial. - Trends in Ecology & Evolution 34 (9): 789-798.
- Richards, M.H., 2019. Social trait definitions influence evolutionary inferences: a phylogenetic approach to improving social terminology for bees. - Current Opinion in Insect Science 34: 97-104. <https://doi.org/10.1016/j.cois.2019.04.006>
- Rond, J. de, 2019. De platkopwesp *Cephalonomia mycetophila* nieuw voor de Nederlandse fauna (Hymenoptera: Bethyliidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 52: 55-58.
- Ropars, L., I. Dajoz, C. Fontaine, A. Muratet & B. Geslin, 2019. Wild pollinator activities 1 negatively related to honey bee colony densities in urban context. - <http://dx.doi.org/10.1101/667725>: 1-29.
- Sánchez, X.F. & R.J. Charles, 2019. Notes on the Nest Architecture and Colony Composition in Winter of the Yellow-Legged Asian Hornet, *Vespa velutina* Lepeletier 1836 (Hym.: Vespidae), in its introduced habitat in Gal. - Insects 2019, 10, 237: 1-17.
- Santos, P.K.F., M.C. Arias & K.M. Kapheim, 2019. Loss of developmental diapause as prerequisite for social evolution in bees. - Biology Letters 15: 20190389.
- Schwarz, M., J. Smit & E. Ockermüller, 2019. Weitere neue paläarktische Bienen aus der gattung *Nomada* Scopoli, 1770 (Hymenoptera: Apidae). - Entomofauna 40(1): 3-29.
- Slikboer, L., 2019. Uitgelezen: Jan Smit, 2018. Identification key to the European species of the bee genus *Nomada* Scopoli, 1770 (Hymenoptera: Apidae), including 23 new species. - Entomologische Berichten 79 (6): 238-239.
- Slikboer, L. & J.T. Smit, 2019. Voorlopige richtlijn plaatsing bijenkasten op defensieterrainen. - EIS Kenniscentrum Insecten EIS2019-14: 16 p.
- Slikboer, L., J.T. Smit & T. Zeegers, 2019. Honingbijen & wilde bestuivers in defensieterrainen Deel I: Doornspijkse Hei. - EIS Kenniscentrum Insecten EIS2019-24: 36 p. (zie ook pag. 106.)
- Smit, J., 2019. Apoidea Gallica 2019. - HymenoVaria 19: 115.
- Smit, J., 2019. Veldobservaties: *Xylocopa violacea* in de tuin. - HymenoVaria 19: 97.
- Smit, J., 2019. Opmars van de hoornaars (Hymenoptera: Vespidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 52: 79-86.
- Smit, J. & E. van der Spek, 2019. HymenoBiblio. - HymenoVaria 19: 104-108.
- Smit, J. & T. Fernhout, 2019. Een nieuwe vondst van de kleine bonte wesp bij *Nomada roberjeotiana* (Hymenoptera: Anthophila: Apidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 52: 73-78.
- Smit, J., W. Klein & F. v.d. Meer, 2019. Nederlandse namen voor bijen- en graafwespenfamilies, vervolgd. - HymenoVaria 18: 22.
- Smit, J.T., 2019. Bijen en wespen in Utrecht. - EIS Kenniscentrum Insecten EIS2019-15: 30 p.
- Smit, J.T. & L. Slikboer, 2019. Beschermingsplan zandhommel; 'Panda van de Nederlandse Delta'. - EIS Kenniscentrum Insecten EIS2019-04: 72 p.

- Spek, E. v.d., R. Oors, H. Koel, J. Smit & J. v.d. Nieuwegiessen, 2019. Verslag zomere excursie Hollands Duin, 11-8- 2018. - HymenoVaria 18: 8-9.
- Spek, E. van der, 2019. "Kleurvallen versus netvangsten. - HymenoVaria 18: 27.
- Spek, E. van der, 2019. Beemonitoring Yahoogroep. - HymenoVaria 18: 36.
- Spek, E. van der, 2019. Verslag Insektenschutzsymposium 19 oktober in Stuttgart. - HymenoVaria 18: 49-54.
- Spek, E. van der, 2019. Boekbespreking: De tuin jungle. - HymenoVaria 19: 102-103.
- Spek, E. van der, 2019. Veldobservaties: Nestonderzoek door Hans. - HymenoVaria 19: 98.
- Spek, E. van der, J. Smit, L. Slikboer, M. v. Adrichem, M. Kos, W. Arp, J. Smits, P. Megens & W. Ferguson, 2019. Verslag excursie De Peel, 14 april 2018. - HymenoVaria 18: 5-7.
- Stip, A. & J.T. Smit, 2019. *Bombus muscorum*: terug van nooit weggeweest op het Groninger vasteland. - HymenoVaria 18: 31.
- Stip, A. & J.T. Smit, 2019. Monitoring van bestuivers op Groningse vogelakkers. - Rapport VS2018.043, De Vlinderstichting, Wageningen, 27 p.
- Strobl, V., L. Straub, S. Bruckner, M. Albrecht, J. Maltip, E. Kolonari, P. Chantawannakul, G.R. Williams & P. Neumann, 2019. Not every sperm counts: Male fertility in solitary bees, *Osmia cornuta*. - PlosOne 14(3): 1-17.
- Tian, L., S.R. Rahman, B.D. Ezray, L. Franzini, J.P. Strange, P. Lhomme & H.M. Hines, 2019. A homeotic shift late in development drives mimetic color variation in a bumble bee. - PNAS Latest Articles: 1-9.
- Timberlake, T.P, I.P. Vaughan & J. Memmott, 2019. Phenology of farmland floral resources reveals seasonal gaps in nectar availability for bumblebees. - Journal of Applied Ecology 56: 1499-1856.
- Trillo, A., A. Montero-Castaño, J.P. Gonzalez-Varo, P. Gonzalez-Moreno, F.J. Ortiz-Sánchez & M. Vilà, 2019. Contrasting occurrence patterns of managed and native bumblebees in natural habitats across a greenhouse landscape gradient. - Agriculture, Ecosystems and Environment 272: 230-236.
- Twerd, L., W. Banaszak-Cibicka & E. Sandurska, 2019. What features of sand quarries affect their attractiveness for bees? - Acta Oecologica 96: 56-64.
- Twerd, L. & W. Banaszak-Cibicka, 2019. Wastelands: their attractiveness and importance for preserving the diversity of wild bees in urban areas. - Journal of Insect Conservation 23: 573-588.
- Vanormelingen, P., 2019. Wilde bijen op de rivierduinrelicten in de Scheldevallei stroomafwaarts Gent. - HymenoVaria 18: 23-25.
- Valido, A. M.C. Rodriguez-Rodriguez & P. Jordano, 2019. Honeybees disrupt the structure and functionality of plant-pollinator networks. - Scientific Reports 9: 4611. <https://doi.org/10.1038/s41598-019-41271-5>
- Vanormelingen, P., S. Schelfhout, O. Foubert, M. Eeraerts & J. D'Haeseleer, 2019. Honingbijen, wilde bijen en natuurgebieden. - Natuurfocus: 18(4): 153-162.
- Veen, P., 2019. De familie Tinbergen en Hulshorst. - Natura 116 (3): 12-15.
- Vermeulen, R., A. Turin, A. den Boer & H. Turin, 2019. In memoriam Piet den Boer (1926-2016), entomoloog en populatie-ecoloog. - Entomologische Berichten 79 (2): 51-59.
- Werners, H., 2019. Heterdaadje. - Natura 2019(1): 25.
- Wijngaard, W., 2019. De klimop bij *Colletes bederae*. - HymenoVaria 18: 14.
- Wijngaard, W., 2019. *Nomada leucophthalma* gedrag. - HymenoVaria 18: 15.
- Wijngaard, W., 2019. Veldobservaties: *Astata*-mannetjes in gevecht. - HymenoVaria 19: 99.
- Zeeegers, T., 2019. De zwartpootwolvij *Anthidium septemspinosum*, een verrassende nieuwe bij voor Nederland (Hymenoptera: Megachilidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 53: 1-10. ##
- Zeeegers, T., J. Smit & M. Reemer, 2019. Bijen in het Bergherbos: nulmeting 2018. - EIS Kenniscentrum Insecten (EIS2018-26) 27 p.
- Zwakhals, K., 2019. Uitgelezen: Kees Beart (samenstelling) 2016. Johannes Goedaert, fijnschilder en entomoloog. Redactie Nehalennia, 184 pp. - Entomologische Berichten 79 (3): 109-110.
- Zwakhals, K., 2019. Spinnendoders, maar dan anders. - HymenoVaria 19: 82-85.